

„ИНТЕЛЕКТУАЛНИ ОПАЖАЈ” СВЕТА ОКО НАС

Петар Цветковић, *Кайија: изабране и нове песме*, Завод за уџбенике, Београд 2012

Приликом ишчитавања књиге *Кайија* (изабране и нове песме) песника Петра Цветковића (р. 1939) намеће се Кантова синтагма „интелектуални опажај”, као парадигма песничког стваралачког кредита и његовог песничтва, уопште. Наиме, за разлику од непосредних и упечатљивих опажања, која, не само што су равноправно заступљена као почетна у Цветковићевима песмама, већ су и још и битна и неопходна, ипак, једино песничка уобразиља, маштовитост и заумност могу достићи умреженост разноврсних искустава и сазнања, што омогућава и усмерава експерименте и књижевна искушавања и песме и песника, које за песника Цветковића важе читав његов песнички век.

Песник Цветковић сведочи да нам је дата поменути интелектуална моћ опажања и упознавања ствари онаквим какве јесу (што илуструје и наслов књиге), а не онаквима какве нам изгледају у пукој представи наших чула. Он нам у својим песмама, за које можемо рећи да нису омеђене одређеним временом и простором, тврди да не постоји опажање, ни живот уопште, који нису прожети теоријом сазнања, сећања и емоција, које поседујемо или не, али и да нема спознаје коју не треба оправдавати или проверавати чулним доживљајима.

Стога су животни сопоти његових песама дисперзивни, али ипак подложни сврставању у неколико блиских и узаједничарених семантичких група, податних, а не скриваних.

Прву групу повода Цветковићевих песама чине антички и уопште митолошки мотиви, обогаћени претпостављеним асоцијативно (не)очекиваним детаљима уз њих, који нису затворили врата ни данашњим слутњама и бојазнима. И даље свет око нас посматра митолошки човек у сваком појединцу (Елиот). Обезвремљујући амбијент песама песник сугерише вечну тежњу да се домогне бескрај и то у нашим задатим околностима односно реч је о „открићу *живе прошлости* у свакодневном животу”, као што је то закључио Ненад Милошевић у предговору књиге. Ево неколико наслова песама као илустрација назначеног утиска – „Opus incertum”, „Из Црквених анала”, „Александар”, „Архимед”, „Неверни варвари”...

Песника, као свог проносиоца и тумача, изабрала је и наша средњовековна прошлост која нам кроз Цветковићеве стихове поручује и опомиње нас, настојећи тако да успостави мост између некада и сада, између памћења и наше збиље, уз то их и актуелизујући на ниво дана-

шњих тачније вечних искушења, као што је то стих: „онда се спремај за оно што си рођен” из песме „Коњушар из Призрена (14. в)”.

Цветковићеве *Божјиње йесме* (и не само оне) доносе духовне наносе, обредно-ритуалне детаље, као састојке много ширег религиозно-митолошког контекста нашег бивствовања. У њима су посебан значај заслужили замишљана снага искона као што су вода и ватра, блиски и нашим паганским предањима.

Присутна је и груписаност мотива условљених путовањима, фиктивним и фактивним, која у себи симбиотично умрежавају и/или доводе у контраст прошлост и садашњост, митско и свакодневно, духовно и профано, исконско и меркантилно, сушто и ефемерно, историју и предања. И песника са оним митским посматрачем у њему.

И на крају, уочава се учестало полазиште Цветковићевих песама од свакодневног, од тренутног, од околног, од догођеног и запамћеног фрагмента, јер песник верује да и обични догађаји, предмети и појаве могу увек рећи или макар навестити више од онога што је очигледно и што се очекује, а што потврђују и необично транспарентни наслови појединих изабраних песама: „Дивље гуске”, „Орах”, „Гошћа”, „Аутобус”, „Железничка станица”, „Лубеница”, „Мрави”, „Зелени венац”, „Две песме о лисици”, „Сељење”, „Са старог имања”, „Зимски ветар”, „Са савског платоа”, „Гашење креча”. Али, акрибично и по правилима грађена песма препознатљивог изворишта, поседује у већини примера, и своју неочекивану и поредбену промисао неког од познатих писаца (Брехт, Павезе, Борхес, Паунд, Кавафи), филозофа (Платон) или суд из старо и новозаветних записа. На тај начин (од појединачног које је засвођено универзалним), призивајући у помоћ познате сентенце, изреке и мудрости, песник Цветковић детаље и појединости из своје збиље заокружује у слику његовог и нашег окружења и времена, са новоуспостављеним и неприхватљивим системом вредности.

Зарад додатног појачања контраста вредности некад и сад, песник у својим стиховима уводи као сведоке и доказе обиље представника флоре и фауне, као и сачуване традиције. Наиме, где се год песнику укаже прилика он је искористи и своје стихове обогати живописним предањем. Често, и под условом да за тренутак заустави ток песме, песник Цветковић набраја своје омиљене специје, нарочито биљног света, доводећи их у семантичку или (ређе) дескриптивну раван.

Посебна вредност Цветковићевих песама јесте у емпатији читалаца и критичара према разноликом песничком садржају, јер су им живот и окружење најмањи заједнички именовитељ, препознатљив и доживљив.

Из побројаних Цветковићевих извора његових песама потврђује се Хегелова промисао да тзв. сједињена теорија стварности, па и сећања и емоција, јесте она која може и треба дати свеобухватна објашњења свих

облика појавности, почевши од једног принципа или једног субјекта, који ће у међутоку песме бити преображени и семантички досмишљени. Јер је и Шелинг напомињао да крајњи темељ реалности јесте оно што се може мислити само помоћу самога себе (читај – песника).

Када је у питању песништво Петра Цветковића нужно је појаснити његов песнички поступак, који је већ наслућен из досадашњег текста и који је песникова доследност уз мања одступања и отклоне.

Песникова доследност у грађењу песама очитује се у метафоричким и асоцијативним сковима, и то неочекиваним и потпуно слободним, па и зачудним, по угледу на Џојса и по појашњењу Шкловског. Али, и ова песникова значењска игривост се уграђује у основну структуру песме. Постају њен интегративни састојак, који је избрисао границу између зачетног непосредног и метафоричког значења, али и који омогућава вртоглаву измену стварности, истине и смисла унутар само једне песме. Тешко је пронаћи Цветковићеву песму која није овако конципирана.

Дакле, реч је о аутентичном песничком поступку и садржају, у чијем центру је песничко биће и суштина бивствовања уопште. Песник, како сам раније записао, то чини мистеријом и магијом језика, какву поседују и фиктивна и стварна путовања и ходочашћа, значајно заступљена у Цветковићевим стиховима. Затим, чини то и оживљавањем древних времена у елиотовску живу старину, али и довођењем удаљених простора у својство већ виђених, као и употребом сопственог искуства, и то паралелним наративним токовима и параболома и из песниковог угла посматрања и из угла посматраног. Неретко и из угла сведока. Из таквог међуодноса узајамности који стално мења, тачније матићевски искошава и измешта изворишну тачку певања опстаје и траје Цветковићев стих, самосвојан, истраживачки, метафоричан, метатекстуалан, промишљајући, ерудитски, занеобичен и упоран.

Песник узима активно учешће и у дописивању наших сведочења и промисли по сачуваној нам прошлости, историји и традицији. Заправо као да исписује својеврсне заумне и фантазмогоричне палимпсесте.

Нема робовања ни форми, јер и у књизи изабраних песама затицемо и дијалогски облик, и прозни дискурс, као и употребу неопетске грађе, као и код Паунда.

Ипак основни песников дискурс, којем је песник доследан, јесте наративни ток песама, који управо поспешују завидну и занеобичену медитативну асоцијативно-метафоричну игривост. Треба рећи да је већ после књиге *Vaša*, Цветковићева нарација вигилнија и бржа, у поређењу са ранијим периодом, мада и даље стишана, смирена и контролисана.

И песник Петар Цветковић припада оним ретким писцима који су успели да певају о прошлим временима али на модеран и авангардан начин, сведочећи да је прошлост могуће оживети и опесмотворити у

стваралачким поступцима, у којима су активни и лирски субјект и сама прошлост.

Песник Цветковић је успео не само да бодријарски разуме и види свој ход на путу кроз данас и блиско јуче, него и свој ход кроз прошлост, затечени смисао и живот, стичући тако, мир и значај својих песничких трајања и истраживања. Као да нам саопштава да то више није само живот који данас живе појединац и колектив, већ је то смисао који се додатно осмишљава односно да је то песников живот живљен мишљењем о себи (Кјеркегор), као и медитативним певањем о себи и нама (додаје сам песник).

Александар Б. ЛАКОВИЋ